

Rozhovor s Martinem Staňkem, manažerem pražské akademické farnosti

AKADEMICKÁ FARNOST BĚHEM COVIDU

Martin Ořešník

ThLic. Mgr. Martin Staňk (*1973) je od roku 2002 pastoračním referentem a manažerem pražské akademické farnosti při římskokatolickém kostele Nejsvětějšího Salvátora, a též doprovázejícím konvertitů v přípravách na křest a na biřmování. Vystudoval religionistiku a teologii na Univerzitě Karlově v Praze. Náš rozhovor proběhl, jak se při epidemii sluší a patří, korespondenční formou.

Jak se pandemie projevila na návštěvnosti kostela? Kolik lidí smělo chodit do kostela na mše? Kolik sleduje záznamy nebo přenosy na internetu?

Je třeba rozlišovat mezi jednotlivými vlnami pandemie. V současné době nejsou bohoslužby nijak početně omezeny, ale byla období, kdy byly kostely zavřeny úplně (10. 3. – 30. 5. 2020), zejména v začátcích pandemie byly bohoslužby omezeny na určitá procenta kapacity (na podzim a po Vánocích 2020). V našem případě to bylo například i jen třicet osob, což je při srovnání s běžnou návštěvností nedělní mše, kdy je u nás kolem pěti set věřících, opravdu málo.

Přesto jsme se rozhodli nestréamovat bohoslužby s účastí jen kněze a ministranta, přišlo nám to teologicky i pastoračně mimo. A rozdávání svatého přijímání po bohoslužbě ve dveřích kostela, takové výdejové okénko, to možná někomu přišlo jako partyzánská víra, a docela to chápu v menších komunitách na vesnicích a podobně, ale my se vydali jinou cestou. A také jsme možná nacházeli velkou příležitost v tom, vidět věci jinak. Svoji víru, svoji příslušnost k farnosti, potřebu někam patřit, s nějakou církevní skupinou se i osobně, tedy fyzicky identifikovat. Samozřejmě jsme se obávali nějakého úpadku, samozřejmě se dost lidí rozprchlo do svých domovských farností, kam se možná na bohoslužbu protlačili pololegálně. My jsme se rozhodli nešvindlovat, dodržovat nařízení a raději nějak improvizovat. Také ještě nebylo očkování, na to je třeba nezapomínat.

Jsme ale specifictí, nejsme úplně běžný kostel, jsme velká městská farnost v centru hlavního města, chodí k nám

specifická skupina z akademického prostředí, umělci, studenti, přece jen Tomáš Halík také není zaměnitelný...

Situace se pomalu navrácí k normálu. Jak tomu je ve farnosti?

V době bez omezení se vrátili lidé vždy téměř v plném počtu, možná na devadesát procent, někdy snad i na sto procent ve srovnání s dobou před pandemií.

není potřeba, ohlasy byly veliké, takže se v tom pokračuje a dodnes bylo natočeno devadesát promluv. Každá má na YouTube mezi 10 – 15 tisíci shlédnutí, ty starší nebo sváteční samozřejmě i více. A chystáme se konečně i na Spotify. Ovšem i před pandemií, snad již deset let natáčíme všechna kázání z bohoslužeb a dáváme je v audiopodobě veřejně na web k dispozici.

Martin Staňk. Foto z prezentace Akademické farnosti.

Dnes jsou bohoslužby omezeny jen rozestupy, respirátory a použitím dezinfekce u vchodu, prostě rutina. Také se při bohoslužbě nepodávají ruce při pozdravení pokoje, dělá se jen taková úklona směrem k ostatním, přijímání se podává již téměř dva roky pouze v podobě chleba, víno se z hygienických důvodů nerozdává, snad jediné v opravdu maličkých komunitách, kde jsou k tomu uzpůsobeny podmínky. Zpívat se může, byly ale také doby úplně bez zpěvu.

Již v době první vlny, které se všichni nejvíce báli, kdy se při pár desítkách nakažených v republice zavřely kostely, jsme se od Velikonoc s Tomášem Halíkem rozhodli nestréamovat mše, ale předtáčet kázání nebo promluvy k jednotlivým svátkům a nedělím. Přestože to již dávno

Během pandemie se náboženský život přesunul z kostelů do domácností...

Vsadili jsme také na domácí liturgii, to znamená, že jsem vytvářel na každou neděli či svátek takový návod na domácí bohoslužbu, při které se mohou sejít přátelé nebo jen rodina, ale využil je i jednotlivec, případně se mohl spojit s dalšími lidmi přes online platformy. Těchto "scénářů" vzniklo do května 2021 přes čtyřicet, poté to již přestalo dávat smysl. Přineslo to

své plody – lidé často zjistili, že nemusí jen sledovat mši na obrazovce či nedělat nic, ale mohou se kreativně modlit doma u domácího stolu – stačí mít Bibli a vědět, co se o neděli zrovna čte. Kdo chtěl, zapojil i hudební vlohly, na zelený čtvrtek se mohlo pokračovat sederovou večeří, převzatou z židovské tradice.... Myslím, že celé to byla taková židovská inspirace, kde má domácí liturgie a bohoslužba své významné místo a zapojuje všechny členy rodiny. Katolíci to ale trochu zapoměli.

Jediné streamy, které jsme dělali, byly loňské křty dospělých a biřmování, tam byla totiž ještě nějaká početní omezení a s ohledem na příbuzné a přátele, kteří se nemohli například ze Slovenska

dostat, nebo jsou z ohroženější skupiny seniorů... Případně benefiční koncerty – ale tam byl důvod i to, že se podařilo shromáždit více finančních prostředků na dobrou věc.

Jak probíhal v době pandemie katechumenát a další aktivity? Jak a kde proběhnou obřady, bude-li pandemie pokračovat?

Přípravu dospělých ke křtu a k biřmování jsme začali před pandemií na podzim 2019 a v březnu ji bylo nutné přerušit. V kurzu jsme měli asi 120 frekventantů a nebylo jasné, jak dlouho pandemie potrvá. Bylo třeba narychlo vymyslet alternativu každotýdenních přednášek a katechezí, alternativu víkendových praktických a zážitkových setkání a za improvizovat i v načasování nejrůznějších obřadů, například vstupu do katechumenátu, tedy bližší přípravy ke křtu. Nejprve jsme frekventantům poskytli pár audiozáznamů přednášek z minulého běhu a zvali je k oněm výše zmíněným domácím bohoslužbám, rychle jsme ale přešli na online streamy přednášek přímo ze sakristie, tedy z prostředí, kde se kurz normálně koná a které půl roku znali důvěrně. Také některá víkendová setkání, kterých každý frekventant absolvuje během kurzu asi pět, jsme se rozhodli konat online formou (spíše, než je zrušit úplně) a kupodivu skvěle fungovala, bylo to vlastně dojemné, vidět se alespoň takto na dálku. Samozřejmě bylo třeba využít všech možných mezipandemických letních okének, takže mnohé z víkendů i obřadů jsme přesunuli na teplejší měsíce.

S mnohými katechumeny i biřmovanci jsme také byli kromě mailové komunikace v těsnějším spojení při tzv. duchovním doprovázení – ať již po online platformách, po telefonu nebo formou procházek ve dvou na čerstvém vzduchu. Každý z našeho týmu doprovázejících (je nás kolem sedmi) to dělal po svém a jak nejlépe uměl.

Přes všechny peripetie se podařilo Kurz základů víry udržet, téměř nikoho neztratit a v květnu 2021 bylo pokřtěno přes 50 dospělých a podobný počet byl o pár týdnů později biřmován. A ze snahy mnohé vynahradiť jsme původně osmnáctiměsíční kurz prodloužili až do října 2021, stal se tedy dvouletým.

Další online aktivitou byly a stále zůstávají tiché meditace se sestrami karmelitkami, kterých se přes online platformu účastní každý týden desítky účastníků, tedy více, než se jich vejde do naší krypty.

Kolik máte aktuálně čekatelů na křest a biřmování?

Nyní jsme v první čtvrtině nového kurzu, který začal loni v listopadu. Byli jsme zvědaví, kolik zájemců se najde zvláště po pandemii, kdy si mnozí rozmysleli svoji identifikaci s církvemi obecně a byli jsme mile překvapeni – ke křtu se nám hlásí přes sto zájemců, k biřmování přes šedesát dalších. To je asi rekord v rámci těch třiceti let, kdy tyto kurzy pořádáme. První víkend jsme v centru spirituality v Kolíně absolvovali před nedávnem, ale další aspoň nyní v té největší vlně nejspíše odsuneme, ta první setkání totiž nikdy nejsou dobrá online. Přednášky jsme již na podzim přesunuli do studeného kostela (do sakristie se ti lidé prostě nevejdou a je to hygienicky riskantní), ale jsou nesmírně stateční a stále jich neubývá!

Kromě kurzu přípravy ke křtu a k biřmování jsme loni a předloni do online prostoru přesunuli také náš Cyklus o manželství, tedy takovou hromadnou předsvatební přípravu snoubenců, kterou pravidelně absolvuje kolem stovky lidí (tedy padesát párů). Pozor, jedná se o přípravu na manželství, ne padesát svateb najednou! Letos doufám v našem kurzu po dvou letech uvidíme živé lidi na skutečných židlích. Začínáme v dubnu.

Ekonomicky byla farnost podporována částí výtěžků z koncertů klasické hudby pořádaných v kostele. Jak se situace vyvíjela, jak vypadá nyní?

Je pravdou, že veškerou naši činnost financujeme dlouhá léta kromě kostelních sbírek (ty tvořily do roku 2019 necelých 20 procent příjmů) především výnosy z koncertů vážné hudby v našem kostele. Tento příjem v březnu 2020 nadlouho zcela utíchl a obnovil se až v září 2021. Vypadalo to, že je s námi amen, ale zvedla se mohutná vlna solidarity přátel naší akademické farnosti, ale i vzdálených posluchačů třeba právě těch YouTube promluv Tomáše Halíka a díky štědrosti dárců jsme toto nepříjemné období finančně přežili. Jsme jim moc a moc vděční. Kromě naší farnosti bylo třeba také podpořit takové naše detašované pracoviště, tedy Centrum spirituality

a duchovních cvičení, tedy bývalý kapucínský klášter v Kolíně, který prošel určitou transformací a ze správy jezuitského řádu přešel na nově založený zapsaný ústav. Podařilo se jej i finančně stabilizovat a nadále tak jako doposud pořádáme kolem 40 kurzů meditace, kontemplace a duchovních cvičení ročně. Je o ně velký zájem, jsou i v době mírně pandemické neustále obsazeny.

Jak se pandemie projevila „v praxi“ na počtech aktivních věřících?

Obecně to nejsem schopen říci přesněji, je jasné, že jich mírně ubylo, ale myslím, že osobní náboženský prožitek a přítomnost na bohoslužbě, setkání živých lidí jedné víry nějaké přepínání internetových kanálů s přenosy mší těžko může nahradit.

Koneckonců poslední sčítání lidu ukázalo posilující trend, totiž, že sice ubývá věřících, identifikovaných jasně s institucí církve, ale přestalo ubývat lidí tzv. věřících obecně. Pro mnohé totiž křesťanství lépe vystihuje osobně prožívaná spiritualita a určitá osobní angažovanost ve společnosti než automatická příslušnost k místnímu církevnímu společenství (farnosti), ve kterém nenachází dostatečnou realizaci. Jistě jsou také rozdíly mezi městy a venkovem. Ale možná má pravdu Tomáš Halík a další sociologové náboženství, když vidí budoucnost spíše v centrech žité spirituality (a ta, pokud mají přežít, budou muset být transdenominační) než v územně řešené pastoraci, která je při dnešních nízkých počtech kněží do budoucna bohužel neudržitelná. A s polskou výpomocí se ta eroze jen dočasně prodlužuje. Ale není nikde řečeno, že živá centra nemohou vzniknout na venkově, podívejme se i na různé komunitní projekty mimo církve, do neziskovek, nejrůznějších záchranných a sousedských projektů – je to totiž o živých lidech, ne tak o struktuře, byť ta může poskytnout skvělé zázemí a nezbytnou „logistickou“ podporu.

Pandemie však rozhodně zdigitalizovala církev a věřící, to je jasné. Je to technologický i mentální skok do 21. století. Ale znovu opakuji, není nad osobní setkání, nad prožitek radostné bohoslužby kolem jednoho stolu.

Na dálku děkuji za rozhovor! ■

Mgr. Martin Ořešník (*1971) je publicista.